בעזהשי"ת

קונטרס

הלכות און מנהגים

פון חודש אלול

און ימים נוראים הבעל"ט (ה"א)

לתועלת הציבור זענען מיר מפרסם,
די הלכות וואס זענען נוגע
אין די קומענדיגע טעג

בס"ד

חודש אלול

לדוד ה׳ אורי

א. פון דעם צווייטן טאג ר"ח אלול ביז נאך שמחת תורה, זאגט מען דעם קאפיטל לדוד ד׳ אורי, יעדן טאג נאך שחרית און מנחה (ועיין בסידור האר"י שהאומרו בכל יום בכוונה מובטח שיזכה לכוח"ט).

ב. א טאג וואס מען דאוועט מוסף זאגט מען עס נאכ׳ן שיר של יום.

שופר

ג. פון דעם צווייטן טאג ר"ח אלול (מג"א) ביז ערב ראש השנה, בלאזט מען שופר יעדן טאג אינדערוואכן נאכ׳ן דאוועגען, ערב ראש השנה בלאזט מען נישט קיין שופר (שו"ע).

ד. מען קען משלים זיין די תקיעה א גאנצן טאג, ביינאכט זאל מען נישט בלאזן (ווייל עס איז מעורר דינים ח"ו - ערוך השלחן).

ה. מען מעג בלאזן אפילו אויב מען האלט אינמיטן פסוקי דזמרה אדער ברכת קר"ש, עס הייסט נישט קיין הפסק (אשל אברהם).

מנהגי החודש

ו. אין מטה אפרים ווערט געברענגט: פון ר"ח אלול און ווייטער פירט מען זיך צו זאגן בציבור יעדן טאג נאכ׳ן דאוועגען **10** מזמורי תהלים, כדי צו ענדיגן **2** מאל גאנץ תהלים ביז ראש השנה, **300** קאפיטלעך כמנין כפ"ר.

ז. עס ווערט געברענגט אז פון ראש השנה ביז נאך הושענא רבה עסט מען נישט קיין ניס, ביי אונז איז דער מנהג אז די גרויסע ניס (וואל-נא"ט) עסט מען נישט פון ר"ח אלול (קצה המטה), אזוי אויך פירט מען זיך אז מען עסט נישט קיין ניס-קעיק אדער אנדערע מאכלים פון ניס וכדו׳.

ח. וועז מען שרייבט א בריוו אדער א קוויטל, שרייבט מען אנפאנג אדער ביים סוף, א וואונטש אז מען זאל זוכה זיין צו א כתיבה וחתימה טובה (מהרי"ל).

ט. שבת בעפאר ראש השנה בענטשט מען נישט ראש חודש, כדי צו פארמישן דעם שטן (לבוש).

אמירת סליחות

י. דעם ערשטן טאג סליחות איז דער מנהג אז מענער פאסטן לכה"פ א האלבן טאג.

יא. מען זאגט ׳ברכת התורה׳ בעפאר סליחות, אויב בעפאר ברכת התורה ערט מען ווי דער ציבור זאגט י"ג מדות, מעג מען מיטזאגן.

יב. וועו מען שטייט אויף פארן עלות השחר וואשט מען זיך נאכאמאל די הענט נאכן עלות (אפילו מען וואשט זיך נעגל וואסער תיכף ביים אויפשטיין). אויב איז געווארן דער עלות אינמיטן זאגן סליחות, דארף מען נישט מפסיק זיין צו גיין אפגיסן די הענט, נאר מען וואשט זיך נאך סליחות.

זמן סליחות

יג. דער זמן לכתחילה צו זאגן סליחות איז סוף נאכט, וואס דאן איז אן עת רצון אויף קבלת התפילות, לכתחילה זאל מען אריינציען ביז נאכן עלוה"ש, ווייל מען זאגט נישט נפילת אפים ביינאכט, אבער אויב האט מען יא געענדיגט סליחות פארן עלות מעג מען זאגן נפילת אפים, היות עס איז שוין נאנט צו טאג.

יד. אין פאל איינער זאגט סליחות פארן זיך לייגן (מחמת אונס וכדו') דארף ער ווארטן אויף נאך חצות, ווייל מען טאר נישט זאגן די פסוקים פון שלש עשרה מידות פאר חצות הלילה (חוץ פון ליל יו"כ).

שליח ציבור

טו. לכתחילה זאל דער בעל תפילה זיין העכער די 25, און איינער וואס האט שוין קינדער (בעל אשה ובנים), ומצוה מן המובחר העכער די 30 (כדין לוי בביהמ"ק). אבער עס איז נישט מעכב אפילו א בחור אונטער די 25 (דרכי משה בשם הכל בו).

טז. איינער וואס איז אין יאר בשנת האבל ל"ע, זאל נישט זאגן סליחות פארן עמוד נאר אויב עס איז נישט דא איינער וואס איז חשוב'ער פון אים, עס איז דא מקומות וואו מען איז נישט מקפיד דערויף נאר אין עשי"ת (לקוטי מהרי"ח).

לבישת טלית

יז. דער בעל תפילה טוט אן א טלית פאר אשרי (לבוש).

יח. אויב וועו מען הייבט אן סליחות איז נאך פארן זמן משיכיר, איז א שאלה וועגן די ברכה, דעריבער זאל מען בארגן א טלית פון א חבר, נישט אנטון די אייגענע טלית און אויך נישט די טלית פון קהל (וויבאלד עס איז דא וואס האלטן אז אויף די טלית פון קהל דארף מען אויך מאכן א ברכה).

יט. אויב וועו מען הייבט אן סליחות איז שוין נאכן זמן משיכיר, קען מען נעמען די אייגענע טלית און מאכן א ברכה, און מען דארף נישט איבערמאכן די ברכה פארן דאוונען, נאר אויב מען האט מפסיק געווען מער ווי 3 שעה, אדער געטראכט אז מען גייט מפסיק זיין פאר מער ווי 3 שעה (שולחן ערוך הרב).

כ. אויב האט ער עס אנגעטון נאך אשרי זאל ער איבערזאגן 3 פסוקים כדי עס זאל נישט זיין קיין הפסק פאר קדיש (מטה אפרים).

סליחות בציבור

כא. אויב מען האט אנגעהויבן סליחות מיט מנין און איינער אדער מער זענען ארויס, מעג מען זאגן קדיש תתקבל, ווילאנג עס איז געבליבן 6 מתפללים, אבער לכתחילה טאר מען נישט ארויסגיין פאר קדיש (פרי מגדים הלכות תפילה).

כב. אויב איינער האט נישט קיין מנין, זאל ער זאגן סליחות אן מנין, די י"ג מידות זאל ער אויסלאזן (ביי ק-ל מלך יושב פון ק-ל הורית לנו לומר שלש עשרה, ביז וחטאה ונקה), אזוי אויך זאל ער אויסלאזן די שטיקלעך 'מחי ומסי' און 'מרן די בשמיא' (לקוטי מהרי"ח).

כג. אויב האט מען יא אנגעהויבן מיט'ן ציבור, נאר מען ענדיגט נאכ'ן ציבור, קען מען יא זאגן די שטיקלעך פון מחי ומסי און מרן די בשמיא, אזוי אויך קען מען זאגן די י"ג מידות ווילאנג דער ציבור האט נאכנישט געענדיגט זאגן י"ג מידות.

סדר האמירה

כד. מען פירט זיך צו שטיין ביי סליחות (קיצור השל"ה)

כה. אויב עס איז שוועך דארף מען שטיין לכה"פ ביי ק-ל מלך יושב וי"ג מידות, שמע קולינו, און אשמנו.

כו. דער מנהג ביי אונז איז צו זאגן וידוי נאר 1 מאל (און מען לאזט אויס די ווערטער ועדיין לא שבנו נאר וען מען האלט ביי כוחינו לנכרים זאגט מען באלד ווייטער לעינינו עשקו עמלינו, און וען מען האלט ביי תעינו ואבדנו זאגט מען באלד ווייטער הרשענו ופשענו - באה"ט בשם האר"י).

כז. מען זאגט 'אלקינו ואלקי אבותינו' פאר יעדע סליחה, אויסער וען די סליחה הייבט זיך אן מיט'ן אויבערשטן'ס נאמען (מג"א).

כח. בשעת מען זאגט וידוי 'אשמנו' וכו' זאל מען זיך אביסל איינבייגן, אזוי ווי ביי מודים (של"ה).

נפילת אפים

כט. ביי נפילת אפים דארף מען זיצן, אויך דער בעל תפילה זאל זיך אראפזעצן (שו"ע), אויב האט מען נישט וואו צו זיצן, קען מען זאגן שטייענדיג און זיך אנלאנען אויפ'ן וואנט אדער שטענדער מיט'ן גאנצן כח (ד.ה. אזוי שטארק אז אויב מען נעמט אוועק די זאך אויף וואס מען לאנט זיך אן וואלט מען אראפ געפאלן - דזה נקרא ישיבה לכמה דברים).

ל. ביי נפילת אפים פאלט מען אויף די לינקע האנט (אנדערש ווי ביי שחרית וען מען האט אנגעטון די תפילין און דעריבער פאלט מען דעמאלטס אויף די רעכטע האנט) אבער נישט אויף די האנט אליין, נאר אויף די ארבל (שו"ע).

לא. א פלאץ וואו עס איז נישט דא קיין ספר תורה, פאלט מען נישט קיין נפילת אפים נאר מען זאגט דאס סתם אן פאלן.

לב. ביי א מנין סליחות וואו עס איז דא א חתן, אדער בבית האבל ל"ע זאגט מען נישט קיין נפילת אפים.

לג. א טאג וואס עס איז דא א ברית זאגט מען יא נפילת אפים ביי סליחות, חוץ אויב עס איז שוין נאכ'ן נץ החמה.

ערב ראש השנה

לד. נהגו להתענות ערב ראש השנה (מג"א בשם מהרי"ל), דער מנהג איז אז מענער פאסטן א האלבן טאג (שו"ת עולת שמואל וקצה המטה).

לה. עס איז גלייך מען זאל טרינקען א קאווע פארן עלות השחר (צוליב חוקת הגוי וואס זיי פאסטן בעפאר זייער חאגע – רמ"א), לכתחילה זאל מען אבער נישט עסן פארן עלות השחר (שע"ת).

לו. ביי א סעודת ברית, פדיון הבן, אדער סיי וועלכע סעודת מצוה מעג מען עסן פאר חצות (רמ"א), און דער אבי הבן מעג שוין עסן פון אינדערפרי (מג"א).

לז. א סעודת מצוה ווי א סיום וכדו' מאכט מען לכתחילה פאר חצות (אזוי ווי יעדע ער"ש ויו"ט), און וועו עס וויל קען דארט אויספאסטן ווייל עס איז א סעודת מצוה, און דער בעל מסיים/אבי הבן בברית ופדיון הבן וכד', מעג עסן פון אינדערפרי וויבאלד עס איז פאר אים א יו"ט (כמו בערב פסח לבכורים).

לח. די אלע סליחות'ער וואס הייבן זיך אן מיט די וואו אדון, זאגט מען 'אלקינו ואלקי אבותינו' פאר די סליחה, ווייל עס הייסט נישט ווי עס הייבט זיך אן מיט'ן אויבערשטן'ס נאמען (מג"א).

לט. מען בלאזט נישט קיין שופר ערב ר"ה (אפילו אויב די ערשטע טאג ראש השנה איז שבת), אויב פעלט אויס זיך צו לערנען לצורך ראש השנה, קען מען מקיל זיין אין א פארמאכטע שטוב (אליה רבה).

מ. ערב ר"ה זאגט מען נישט קיין תחנון. אזוי ווי יעדע ערב יו"ט, אבער ביי סליחות זאגט מען יא תחנון.

מא. מען דארף זיך וואשן/שערן/שניידן די נעגל און זיך טובל'ן לכבוד יו"ט (רמ"א בשם המהרי"ל), עס איז אן ענין זיך צו טובל'ן 3 מאל (של"ה בשם המהרי"ל).

מב. מען פירט זיך צו קויפן א נייע מעסער לכבוד ראש השנה (מהרי"א מזידיטשוב בשם החוזה מלובלין).

מג. עס איז ראוי אדורכצולערנען בעפאר ראש השנה די גאנצע סדר התפילה צו פארשטיין וואס מען רעדט (של"ה).

מד. דער מנהג איז צו טוישן די פרוכת אויף וויים, אזוי אויך די מענטעלעך פון די ספרי תורה, און דעם טישטוך פונעם באלעמער און עמוד, צו מרמז זיין אויף 'אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו', און מען לאזט עס ביז נאך הושענה רבה (שערי אפרים).

התרת נדרים

מה. ערב ראש השנה אינדערפרי פירט מען זיך צו מאכן התרת נדרים.

מו. בשעת התרת נדרים דארף מען שטיין, און די 3 מתירים זאלן זיצן (ש"ך).

מז. די דריי מתירים צו מתיר זיין די נדרים מעגן זיין קרובים, פרויען זענען נישט כשר.

מח. התרת נדרים העלפט נאר אויף נדרים וואס מען האט שוין פארגעסן, אויב געדענקט מען א נדר און מען וויל עס מבטל זיין מוז מען ארויס זאגן די נדר פאר די מתירים און האבן א פתח חרטה.

מט. אויב האט מען פארגעסן צו מתיר נדר זיין ער"ה, זאל מען מתיר נדר זיין במשך עשרת ימי תשובה (של"ה).

נדרים ונדבות

נ. געלט וואס מען האט אפגעמאכט ביי זיך אפילו במחשבה צו געבן פאר צדקה, האט א הלכה ווי א נדר (שו"ע), אין א נויטפאל אז מען קען עס נישט באצאלן זאל מען פרעגן א שאלה אויב עס העלפט דערויף התרה.

נא. אויב האט מען צוגעזאגט צו געבן צדקה זאל מען עס ווי פריער באצאלן, צוליב עטליכע טעמים:

א] אין געווייסע פעלער אויב מען זוימט זיך איז מען עובר אויף די לאו פון בל תאחר.

ב] ווייל מען קען מיט די צייט פארגעסן דערפון (עפ"י ספר נוחלין אבי השל"ה הק').

ג] ווייל מיט די צייט קען ער פארגעסן דעם פונקטליכן סכום וואס ער האט מנדב געווען, און דעמאלטס וועט ער מוזן מחמיר זיין און געבן מער עד שיצא הספק מלבו (יו"ד ס' רנ"ח).

ד] וען א מענטש איז מנדב לצדקה וועלט פון דעם באשאפן א מלאך וואס שטייט און וואלט אז מען זאל עס שוין באצאלן (אלף המגן).

נב. וען מען קויפט אן עלי' און דער גבאי איז נישט דארט, דארף מען אויפזוכן דעם גבאי און אים באצאלן, אדער אריין וואלפן אין די פושקע פון יענע ביהמ"ד (אם לא הודיעו נראה מהב"י דעובר על בל תאחר. צדקה ומשפט פרק ח'), דאס טרעפט זיך צומאל ביי קריאת התורה אין די וואכנטעג, אדער אום שמחת תורה.

נג. וען די קהילה לייגט ארויף א יערליכע שטייער אויפן ציבור, איז א חיוב ע"פ הלכה דאס צו באצאלן (שו"ע, וכמ"ש הגה"צ הדומ"ץ שליט"א במכתב להלכה חורף תש"פ לפ"ק). דער חיוב צו צאלן איז וען דער שליח הקהלה בעט עס (אדער שיקט א בריוו אויף די פאסט). אויב האט מען נישט געבעטן אפאר יאר, און נאכדעם בעט מען אויף צוריק דארף מען נאך אלץ באצאלן למפרע, אפילו נאך אסאך יארן (רמ"א).

נד. אויב האט מען נישט צוגעזאגט, נאר סתם אפגעשיידט געלט פאר מעשר וכדו', איז נישטא קיין בל תאחר אויב מען גיבט עס נישט תיכף (רמ"א).

נה. לכתחילה זאל מען נישט דינגען קיין זיין פון מעשר געלט, אבער אויב קען מען דינגען אדער קויפן א שוואכערע זיין און מען צאלט מער צו קענען האבן א בעסערע זיין, קען מען צאלן די חילוק פון מעשר געלט, אויב מען קען זיך נישט ערלויבן דאס צו צאלן פון אייגענע געלט.

ליל ראש השנה

נו. ערב ר"ה צינדט מען ליכט, היי יאר וועלט ר"ה געפאלט אום שבת, מאכט מען נאכ'ן צינדן די ברכה להדליק נר של שבת ושל יו"ט און די ברכה שהחיינו, אזוי ווי יעדע יו"ט וואס געפאלט אין שבת.

נז. מען זאגט 'הודו' פאר מנחה (אפילו א יאר וואס ר"ה געפאלט אינדערוואכן) (מטה אפרים).

נח. היי יאר וועלט ר"ה געפאלט אום שבת, זאגט מען קבלת שבת אזוי ווי יעדע יו"ט שחל בשבת, ביי בואי בשלום זאגט מען נישט "בשמחה" ובצהלה, וויבאלד עס איז א יום הדין.

נט. ביי קדיש נאך קבלת שבת (בעפאר מעריב) זאגט מען שוין 'לעילא לעילא', היות מען האט שוין מקבל שבת געווען. מען זאגט נישט 'כגוונא' (עיין בליקוטי מהרי"ח שאומרים בר"ה).

ס. וען ראש השנה געפאלט אום שבת, און מען האט בכלל נישט דערמאנט פון שבת, דארף מען איבער דאוונען (שו"ע), אבער אויב מען האט יא דערמאנט עפעס פון שבת אינמיטן די פערטע ברכה (סיי אויב מען האט בלויז דערמאנט אינמיטן די ברכה, און סיי אויב מען האט בלויז דערמאנט ביים סוף מקדש השבת וישראל ויום הזכרון) האט מען בדיעבד יוצא געווען און מען דאוונט נישט איבער.

שמונה עשרה

סא. אויב מען האט פארגעסן צו זאגן זכרנו, מי כמוך, וכתוב, אדער בספר, און מען האט שוין געזאגט ברוך אתה ה׳ פון סוף ברכה, זאל מען וויטער דאוונען און נישט איבערזאגן.

סב. אויב מען האט פארגעסן ביי ברכת הק-ל הקדוש צו זאגן ׳המלך׳ הקדוש, און מען דערמאנט זיך תוך כדי דיבור, זאל מען שנעל זאגן המלך הקדוש, אבער אויב עס איז שוין נאך כדי דיבור (דאס מיינט, שוין לענגער ווי עס נעמט צו זאגן 3 ווערטער), אדער מען האט שוין אנגעהויבן די ערשטע ווארט פון די קומענדיגע ברכה, דארף מען נאכאמאל אנהייבן פון אנפאנג שמונה עשרה.

סג. אויב מען האט פארגעסן צו זאגן ר"ה און יוכ"פ דעם נוסח פון לדור ודור וכו׳, נאר מען האט גלייך מסיים געווען בא"י המלך הקדוש, האט מען יוצא געווען און מען זאגט נישט איבער.

סד. אויב אנשטאט ׳מקדש ישראל ויום הזכרון׳, האט מען געזאגט ׳מקדש ישראל והזמנים׳, און מען האט זיך דערמאנט תוך כדי דיבור זאל מען גלייך זאגן ׳ויום הזכרון׳. לאחר כדי דיבור אדער אויב מען האט שוין אנגעהויבן דאס ווארט רצה, זאל מען נאכאמאל אנהייבן פון ׳אלקינו ואלקי אבותינו מלוך׳, אויב האט מען שוין אויסגעטרעטן שמו"ע דארף מען איבער דאוונען.

סה. אויב האט מען געזאגט מקדש ישראל ויום הזכרון, מען האט נאר נישט געזאגט ׳מלך על כל הארץ׳, דארף מען נישט איבער דאוונען.

סו. ווען ראש השנה געפאלט אום שבת, און מען האט אינגאנצן נישט דערמאנט שבת, דארף מען צוריק אנהייבן פון ׳אתה בחרתנו׳ (שו"ע), אויב האט מען יא דערמאנט פון ׳שבת׳ האט מען יוצא געווען, סיי אויב מען האט בלויז דערמאנט אינמיטן די ברכה (את יום השבת הזה), און סיי אויב מען האט בלויז דערמאנט ביים סוף (מקדש השבת וישראל ויום הזכרון).

סז. שבת שובה ביי ברכת מעין שבע, אזוי אויך היי יאר ווען די ערשטע נאכט ר"ה געפאלט אין שבת, זאגט מען ׳המלך הקדוש שאין כמוהו׳, אויב דער בעל תפלה האט פארגעסן און ער האלט נאך בעפאר ברוך אתה ה׳ זאל ער צוריק גיין צו ׳המלך הקדוש שאין כמוהו׳ – אויב האט ער שוין געזאגט ברוך אתה ד׳ גייט ער נישט צוריק (לקוטי מהרי"ח).

מנהגי הלילה

סח. מען פירט זיך די ערשטע נאכט ראש השנה צו וואונטשן ׳לשנה טובה תכתב ותחתם לאלתר לחיים׳, און פאר נשים ׳תכתבי ותחתמי׳, פאר עטליכע מענער ׳תכתבו ותחתמו׳, פאר עטליכע פרויען ׳תכתבנה ותחתמנה׳.

סט. פונעם ערשטן טאג ר"ה אינדערפרי ביים עלות השחר און וויטער, וואונטשט מען ׳א גמר חתימה טובה׳.

ע. עס איז א גרויסע ענין אדורך צו לערנען משניות מסכת ראש השנה במשך פונעם יו"ט (מט"א ואלף המגן).

עא. במשך גאנץ ראש השנה דארף מען אכטונג געבן זיך צו האלטן בקדושה ובפרישות (מג"א). אויך זיך נישט צו בייזערן.

סעודת יו"ט

קידוש

עב. מען זינגט שלום עליכם, און מען לאזט אויס 'מודה אני' וכו'. אזוי ווי יעדע יו"ט שחל בשבת (לקוטי מהרי"ח), און ביי קידוש הייבט מען אן פון 'יום הששי' וכו', אזוי ווי יעדן יו"ט שחל בשבת.

עג. ביי קידוש איז די זעלבע הלכה ווי ביים דאוונען, אז אויב האט מען נישט געזאגט "מלך על כל הארץ" נאר בלויז 'מקדש ישראל ויום הזכרון' האט מען יוצא געווען, אבער אויב אנשטאט 'מקדש ישראל ויום הזכרון', האט מען געזאגט 'מקדש ישראל והזמנים' און מען האט זיך דערמאנט תוך כדי דיבור זאל מען זאגן ויום הזכרון, לאחר כדי דיבור, אדער אויב מען האט שוין אנגעהויבן די ברכה פון 'שהחיינו', זאל מען נאכאמאל איבערזאגן די ברכה פון 'אשר בחר בנו מכל עם'.

עד. אויב מען האט פארגעסן די ברכת שהחיינו, זאל מען עס זאגן אויף א כוס ווען מען דערמאנט זיך.

עה. ווען ראש השנה געפאלט אום שבת, און מען האט אינגאנצן נישט דערמאנט שבת, דארף מען איבערמאכן די ברכה 'אשר בחר בנו' (שו"ע), אויב האט מען יא דערמאנט פון 'שבת' האט מען יוצא געווען, סיי אויב מען האט בלויז דערמאנט אינמיטן די ברכה (את יום השבת הזה), און סיי אויב מען האט בלויז דערמאנט ביים סוף (מקדש השבת וישראל ויום הזכרון).

מאכלים

עו. מען עסט נישט ראש השנה קיין שום מין ניסלעך אדער בונדלעך (שמרבים כיחה וניעה המבטלים התפילה), טשולנט עסט מען יא ווי יעדע וואך.

עז. פון ראש השנה ביז נאך הושענה רבה, עסט מען נישט קיין זאכן וואס ווערן געמאכט מיט עסיג, ווי אויך איז דער מנהג נישט צו עסן זויערע אדער ביטערע מאכלים ווי לעמאן/גרעיפ פרוכט/זויערע פיקל, וכדו' (מהרי"ל, מג"א בשם אבודרהם).

עח. עס זענען דא וואס זענען מקפיד אום 'ראש השנה', אויך נישט צו עסן קיין 'שארפע מאכלים' (צב"ש חריף / חריין) אפילו אן קיין עסיג וכדו' (מאור ושמש).

סימנא מילתא

עט. פון ראש השנה ביז נאך שמחת תורה איז דער מנהג צו ניצן רינדעכיגע חלות (אין די שבתים צווישן ר"ה און סוכות איז דא וואס פירן זיך יא צו מאכן לענגליכע חלות).

פ. מען פירט זיך איינצוטינקען די מוציא אין האניג (און אויך אין זאלץ) פון ראש השנה ביז נאך שמחת תורה (רבוה"ק פלעגן איינטינקען איין עק פון די מוציא אין די זאלץ און די אנדערע עק אין די האניג).

פא. נאכ'ן עסן א כזית חלה, טינקט מען איין עפל אין האניג, עס איז אן ענין עס זאל זיין א זיסע רויטע עפל (מחזור וויטרי), מען מאכט א בורא פרי העץ, און נאכ'ן עסן א שטיקל (מג"א), זאגט מען 'יהי רצון מלפניך ה' או"א שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה'.

פב. מען נעמט א 'ראש כבש' (לרמז לאילו של יצחק) און מען זאגט 'יהי רצון שנהיה לראש ולא לזנב'.אויב האט מען נישט קיין ראש כבש, זאל מען נעמען א קאפ פון א פיש.

פג. נאכ'ן עסן דעם ראש כבש, פארן עסן די פיש, זאל מען זיך אויסשוועמקען דעם מויל, מיט ברוינפן וכדו' (שו"ע).

פד. מען עסט די פיש אלץ א סימן 'שנפרה ונרבה כדגים' (מטה אפרים).

פה. עס זענען דא וואס פירן זיך צו עסן מילגרוים און מען זאגט יהי רצון שירבו זכיותינו כרימון (רמ"א), אויך איז דא וואס פירן זיך צו עסן טייטלען און זאגן 'יהי רצון שיתמו שונאינו' (שו"ע).

פו. אין שו"ע וועט געברענגט דער מנהג צו עסן קרא / סילקא / רוביא / כרתי, עס איז דא אין דעם פארשידענע מנהגים.

פז. וועט מען נוצט לאקשן איז דער מנהג אין די טעג צו עסן בריייטע לאקשן (לא דינים).

פח. מען עסט זיסע מייערן (חיי אדם) (געפרעגלט אין האניג) און מען זאגט 'יהי רצון שירבו זכיותינו', ומנהג רבוה"ק צו עסן זיסע מייערן בי אלע סעודות, פון ראש השנה ביז נאך שמחת תורה.

פט. אויב האט מען פארגעסן 'רצה' אדער יעלה ויבוא ביים בענטשן און מען דערמאנט זיך פאר די ברכה פון הטוב והמטיב, איז די הלכה וי פאלגנד:

די ערשטע טאג ר"ה (בשבת) אויב האט מען פארגעסן רצה, זאגט מען בא"י אמ"ה אשר נתן שבתות למנוחה, מען דארף נישט דערמאנען ר"ה ווי באלד מען האט שוין געזאגט יעלה ויבא.

אויב האט מען פארגעסן נאר יעלה ויבוא, ביינאכט זאל מען זאגן די ברכה בא"י אמ"ה אשר נתן ימים טובים לישראל את יום הזכרון הזה, בא"י מקדש ישראל ויום הזכרון, און בייטאג זאגט מען אן קיין שם ומלכות, נאר ברוך שנתן ימים טובים לעמו ישראל את יום הזכרון הזה.

אויב האט מען פארגעסן סיי רצה און סיי יעלה ויבוא, זאל מען זאגן די ברכה בא"י אמ"ה אשר נתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וימים טובים לישראל את יום הזכרון הזה, בא"י מקדש השבת וישראל ויום הזכרון.

צ. אויב מען האט שוין אנגעהויבן די ברכה פון הטוב והמטיב, אויב האט מען פארגעסן רצה, ביי די ביינאכט און אינדערפרי סעודה דארף מען איבער בענטשן (סיי מענער סיי פרויען), ביי שלש סעודות דארף מען נישט איבער בענטשן.

צא. אויב האט מען פארגעסן יעלה ויבוא, ביי די סעודות לילי ראש השנה דארפ'ן מענער איבער בענטשן, פרויען דארפן נישט איבער בענטשן, און ביי די בייטאג סעודה דארפן מענער אויך נישט איבערבענטשן.

צב. אויב האט מען נישט געהאט קיין סימנים די ערשטע נאכט, זאל מען עס עסן ביי די צופרי סעודה (שו"ת התעוררות תשובה)

צג. ראש השנה במשך פונעם טאג זאל מען נישט שלאפן אדער דרימלען (רמ"א בשם הירושלמי), אויב איינער איז שוואך, איז דא וואס זענען מקיל פון חצות. במשך פון די פרייע צייט זאל מען אויסנוצן די צייט מיט תהלים אדער לערנען, ווייל גיין לוידיג איז פונקט ווי שלאפן (מג"א).

צד. דער מטה אפרים זאגט, אז דאס מיינט מען זאל אויפשטיין ביים עלות השחר ביידע טעג.

צה. אויב אויפשטיין ביים עלות גייט שטערן אינזינען צו האבן ביים דאוונען, קען מען מקיל זיין און אויפשטיין ביים נץ החמה, אדער עכ"פ גראד וען מען וועקט זיך אויף.

צו. לכתחלה זאל מען נישט 'רייכערן' ראש השנה (אפילו וועד עס איז מקיל אין אנדערע ימים טובים - מטה אפרים).

שחרית

צז. מען פירט זיך צו זאגן די 'פרשת העקידה', אפילו וען ראש השנה געפאלט אום שבת (מטה אפרים).

צח. מען מעג מיטזאגן מיט'ן חזן שיר המעלות ממעמקים, אינמיטן פסוקי דזמרה (אלף למטה) אזוי אויך מעג מען מיטזאגן 'המלך', אבער מען זאל זאגן "המלך יושב על כסא רם ונשא", ווייל דאס וואלט המלך אליין האט נישט קיין פשט.

צט. ראש השנה לאזט מען אויס די ערשטע אבינו מלכינו (חטאנו לפניך), אבער אלע אנדערע אבינו מלכינו'ס ווי מחה והעבר פשעינו וכד' זאגט מען יא.

ק. שבת זאגט מען נישט קיין אבינו מלכינו, און ביי פתיחת הארון זאגט מען נישט קיין י"ג מידות.

קא. עס איז ראוי פאר יעדן ירא שמים צו עולה זיין במשך די ימים נוראים, מען זאל קויפן די עליות לויט די יכולת, אדרבה א מצוה וואס קאסט טייער האט מער חשיבות ווי א מצוה וואס איז אומזיסט אן קיין געלט (מטה אפרים)

טעימה קודם תקי"ש

קב. די הלכה איז אז מען טאר נישט עסן (עכ"פ קיין קבע) פאר תקיעת שופר, אזוי ווי פאר יעדע מצוה (מטה אפרים).

קג. אויב אן עסן וועט ער נישט קענען געהעריג אינזינען האבן דאס דאוונען, מעג מען עסן (אך עיין במטה אפרים ורעק"א דחלש אין לאכול בפרהסיא אלא בצנעה, וכ"כ המנח"י) און ער זאל מאכן קידוש אויף גרעיפ דזשוס (נישט אויף וויין – דהוא משקה המשכר – אבל ברוינפן מותר כיון דשותה פחות מרביעית). אויב איז אים געגנוג צו עסן ביז א כביצה זאל מען נישט עסן מער ווי א כביצה מזונות (לכתחילה זאל מען נישט עסן מער ווי א שיעור ג' ביצים מזונות).

קד. וועמען עס איז געגנוג צו טרינקען א קאווע, אדער טיי וכדו', מעג טרינקען א קאווע אפילו אן קידוש (כמו לפני שחרית). אבער אויב קען מען הערן פון איינעם קידוש איז בעסער (מהר"ם אש).

קה. אפילו אויב מען האט שוין געמאכט קידוש פאר מוסף, דארף מען איבערמאכן נאכאמאל נאך מוסף (כיון שלרוב הפוסקים אין יוצא קידוש בר"ה לפני מוסף).

טעימה קודם מוסף כשחל בשבת

קו. וועו עס געפאלט אין שבת, היות עס איז נישט דא קיין תקיעת שופר, איז דא א חיוב קידוש, און מען טאר נישט טרינקען קיין קאווע פאר מוסף אן הערן קידוש און עסן א כזית מזונות אלץ קידוש במקום סעודה.

קז. לכתחילה איז כדאי צו איבערמאכן קידוש נאך מוסף אויך אום שבת (און אזוי אויך א גאנץ יאר שב"ק) (מג"א בשם הב"ח).

תקיעת שופר

קח. וועו מען קומט צוריק אין ביהמ"ד נאך די הפסקה פון פויזע דארף מען זיך וואשן די הענט, אזוי ווי פאר יעדע תפילה.

קט. וועו מען טוט צוריק אן די טלית נאך פויזע, דארף מען נישט איבערמאכן קיין ברכה (ביז 3 שעה).

ק. דער בעל תפילה און בעל תוקע גייען אין מקוה פאר תקיעת שופר (מטה אפרים), אויך איז דער מנהג חסידים ואנשי מעשה צו גיין אין מקוה פאר תקיעת שופר.

קיא. אזוי ווי די תקיעות זענען מעורר רחמים על ישראל לפני אבינו שבשמים, דערפאר מאכט מען א הכנה דערצו, טייל מענטשן מיט טבילה במקוה, טייל מיט לערנען מעניני התקיעות, און טייל מיטן זאגן תהלים וכדו', כדי נתעורר צו וועלן צו אהבת ויראת ד' ולתשובה גמורה (מטה אפרים).

קיב. מצוות צריכות כוונה, דערפאר זאל מען אינזין האבן בעפאר די תקיעות, אז מען וויל יוצא זיין מיט די תקיעות די מצוה פון תקיעת שופר (מטה אפרים), אויך האט מען אינזין יוצא צו זיין די ברכות פון די בעל תוקע אלץ שומע כעונה.

קיג. ביי די ברכות און די תקיעות דארף מען שטיין (מטה אפרים).

קיד. וועו מען הערט די ברכות, זאל מען נישט ענטפערן "ברוך הוא וברוך שמו". בדיעבד אויב מען האט געענטפערט און מען האט געהערט די ברכה האט מען יוצא געווען.

קטו. אויב מען האט אויסגערעדט שלא מענין התקיעות, צווישן די ברכה און די ערשטע סימן (תקיעה-שברים תרועה-תקיעה). זאל מען איבערמאכן די ברכה לשמוע וכו'.

קטז. מען טאר נישט מפסיק זיין מיט רעדן, פון די ברכת שופר ביז נאך קדיש תתקבל פון מוסף, בדיעבד אויב מען האט אויסגערעדט מוז מען נישט איבערהערן די תקיעות.

קיז. תחינות ובקשות הייסט נישט קיין הפסק, וועגן דעם מעג מען זאגן תהלים נאך שטילע שמו"ע וועו מען וואלט אז דער בעל תפילה זאל אנהייבן, אבער לערנען אין א ספר זאל מען נאר בהרהור נישט ארויס זאגן מיט'ן מויל. ברכת 'אשר יצר' מעג מען זאגן (שו"ת מנחת יצחק).

קיח. וועו מען וואלט ביי שטילע שמו"ע בעפאר די תקיעות, מעג מען אריינקוקן אין א ספר וכדו', און אויב עס איז שוער צו שטיין מעג מען זיך אראפזעצן, אבער נישט צושפרייטן די פיס, און ביים בלאזן זאל מען זיך צוריק אויפשטעלן.

קיט. וועו מען האלט נאך אינמיטן דאוועגען און מען הערט בלאזן, זאל מען זיך דארט אפשטעלן און אויסהערן, דערנאך ווייטער דאוועגען וואו מען האלט (מטה אפרים).

קכ. אויב איז מען אנגעקומען אין שוהל וועו דער בעל תוקע האט שוין אנגעהויבן די ברכה, זאל מען אליינס מאכן די ברכה (אזוי אויך אויב מען האט פארפאסט צו הערן א ווארט אינמיטן די ברכה), אויב מען האט שוין אנגעהויבן בלאזן, זאל מען נישט מפסיק זיין צו מאכן א ברכה, נאר מאכן די ברכה צווישן איין סדר און די אנדערע.

קכא. אויב איז מען אנגעקומען נאך אלע 30 קולות (היות מען מוז מאכן די ברכה עובר לעשייתן תיכף פארן הערן בלאזן, נישט פריער, און מען טאר נישט מאכן די ברכה אינמיטן שמו"ע) זאל מען אינזין האבן נישט יוצא צו זיין מיט די תקיעות פון די שטילע שמו"ע, און בעפאר די ערשטע תקיעות פון הויכע שמו"ע זאל מען מאכן די ברכה, און נאך מוסף זאל מען משלים זיין אלע פריערדיגע תקיעות וואס מען האט פארפעלט ביז הויכע שמו"ע.

הלכות פון שופר בלאזן אינדערהיים

קכב. וועו מען בלאזט אין שטוב פאר א חולה ל"ע אדער פאר פרויען וואס קענען נישט קומען אין ביהמ"ד, זאל מען נישט בלאזן בעפאר 3 שעה אין טאג (סוף זמן קר"ש).

קכג. מען זאל בלאזן שופר בעפאר די שקיעה, אין פאל מען האט פארשפעטיגט צו בלאזן ביז בין השמשות זאל מען בלאזן אן א ברכה, נאכ'ן זמן מוצש"ק טאר מען שוין נישט בלאזן (ליל ב' דיו"ט).

קכד. אויב דער בעל תוקע גייט נאכדעם אין ביהמ"ד, זאל ער אינזין האבן ביים בלאזן אז ער ווייל נישט יוצא זיין מיט די תקיעות, כדי צו קענען יוצא זיין מיט'ן ציבור.

קכה. וועו מען בלאזט פאר פרויען זאלן זיי אליין מאכן די ברכות, אבער אויב איז דא דארט א מאן וואס איז אויך יוצא, אדער דער בעל תוקע האט אינזין יוצא צו זיין מיט די תקיעות, קען ער מאכן די ברכה און מוציא זיין זיך מיט די פרויען, אויב דער מאן קען נישט אליין מאכן הויך די ברכה זאל דער בעל תוקע אדער אן אנדערע מאן, מאכן די ברכה הויך, און איינועגס מוציא זיין די פרויען (כאטשיג דער בעל תוקע זעלבסט איז יעצט נישט מקיים די מצוה), אבער א מאן זאל נישט מאכן קיין ברכת שופר נאר בלויז כדי מוציא צו זיין א פרוי (רמ"א).

קכו. וועו מען בלאזט ביחידות זאל אויך זיין א בעל מקריא, וואס זאל פארזאגן וואו מען האלט אינעם סדר התקיעות (דאס קען זיין אפילו א קינד, אדער דער וואס איז יוצא די תקיעות אויב ער איז נישט דער בעל תוקע). אויב האט מען נישט קיינעם זאל מען לכה"פ 'טייטלען' מיט'ן פינגער אינעם סידור וואו מען האלט.

קכז. מען זאל צודעקן דעם שופר בשעת די ברכה (אליה רבה), און מען זאל אנכאפן דעם שופר מיט די רעכטע האנט צוגעדעקטערהייט, אויך א גאנצן דאוועגען וועו מען בלאזט נישט, זאל עס זיין צוגעדעקט (כף החיים).

קכח. וועו מען בלאזט, האלט מען דעם שופר די רעכטע זייט פונעם מויל, געדרייט אויף ארויף.

קכט. דער בעל תוקע מעג זיצן וועו ער בלאזט אויב עס איז נישט בציבור (אויב דער בעל תוקע איז נישט יוצא).

קל. אויב האט מען בטעות געבלאזן אינמיטן א קול שלא במקומו, למשל אז ביי תשר"ת האט מען נאך די שברים געבלאזן א תקיעה, אדער ביי תש"ת האט מען געבלאזן א תרועה, אדער אפילו אויב מען האט געבלאזן נאך א שברים, דארף מען צוריק אנהייבן פון יענעם שורה ד.ה. יענע ערשטע תקיעה, אבער מען דארף נישט אנהייבן פון אנפאנג סדר (למשל אויב עס איז געשעהן ביים צווייטן תשר"ת, דארף מען נישט נאכאמאל איבערבלאזן די ערשטע תשר"ת).

קלא. אבער אויב מען האט אינזינען געהאט צו בלאזן א תקיעה, נאר עס איז נישט געלונגען און עס איז געווארן ווי 1 אדער 2 שברים׳ס אדער 1 אדער 2 תרועה׳ס, הייסט עס נישט א קול שלא במקומו.

קלב. אויב מען האט אנגעהויבן א תרועה, און מען האט שוין געבלאזן 3 קולות, און מען האט זיך אפגעשטעלט, זאל מען נאכאמאל אנהייבן פון יענע שורה.

קלג. די שיעור פון א ׳תרועה׳ איז 9 קורצע קולות (מען מעג מאכן מער, נאר נישט ווייניגער).

קלד. די שיעור פון איין ׳שברים׳ איז אזוי לאנג ווי 2 אדער 3 קולות כל שהוא.

קלה. די שיעור פון א ׳תקיעה׳ איז אז עס דארף זיין לכל הפחות אזוי לאנג ווי די קול פון אינמיטן די סימן, דהיינו ביי תשר"ת דארף מען בלאזן די תקיעה לכל הפחות אזוי לאנג ווי עס נעמט צו בלאזן א שברים מיט א תרועה (18 קולות כל שהן), ביי תש"ת זאל מען בלאזן די תקיעה לכל הפחות אזוי לאנג ווי עס נעמט צו מאכן א שברים (9 קולות כל שהן), און ביי תר"ת לכל הפחות אזוי לאנג ווי עס נעמט צו בלאזן א תרועה (9 קולות כל שהן) די תקיעה מעג זיין לענגער ווי דער שיעור נאר נישט קלענער (שו"ע).

קלו. בדיעבד איז מען יוצא ביי תשר"ת אויב די תקיעה איז געווען כאטש אזוי לאנג ווי 9 קולות כל שהן, ביי תש"ת ווי 6 קולות כל שהן, און ביי תר"ת ווי 3 קולות כל שהן.

קלז. מען טאר נישט אטעמען אינמיטן א קול, דהיינו אלע דריי קולות פון די שברים זאל זיין אין איין אטעם, און אלע 9 קולות פון די תרועה זאל זיין אין איין אטעם, אויב האט מען יא מפסיק געווען איז מען נישט יוצא אפילו בדיעבד, נאר מען זאל נאכאמאל אנהייבן פון די תקיעה פון יענע שורה.

קלח. מען טאר נישט בלאזן צוויי קולות אין איין אטעם, ווי למשל א תקיעה צוזאמען מיט די שברים וכדו׳, אויב האט מען יא דארף מען איבערבלאזן יענע שורה.

קלט. ביי תשר"ת איז א מחלוקת הפוסקים צי די שברים דארף זיין אין איין אטעם צוזאמען מיט די תרועה אדער נישט, דעריבער איז אונזער מנהג צו בלאזן ביי די ׳תקיעות דמיושב׳ אין איין אטעם, און ביי די ׳תקיעות דמעומד׳ (סיי שטילע שמו"ע און סיי ביי די הויכע שמו"ע) איז מען מפסיק מיט א אטעם אינצווישן. אויך וועט איינער בלאזט ביחידות מאה קולות זאל מען מאכן א חלק קולות אין איין אטעם, און א חלק צוטיילט מיט אן אטעם אינדערמיט, אבער בדיעבד סיי ווי אזוי מען האט געטון האט מען יוצא געווען.

קמ. אויב בלאזט מען נאר 30 קולות פאר די פרויען זאל מען יא מאכן די שברים תרועה אין איין אטעם.

קמא. מען דארף נישט מקפיד זיין אויב עס טוישט זיך די קול פונעם שופר אינמיטן א תקיעה.

קמב. צווישן איין סדר און צווייטן (צווישן איין תשר"ת און אן אנדערע תשר"ת, אדער צווישן תשר"ת און תש"ת וכדו׳) מעג מען ווארטן אבער נישט אויסרעדן, בדיעבד אויב מען האט אויסגערעדט דארף מען נישט

איבערבלאזן, חוץ אויב מען האט מפסיק געווען מחמת אונס און עס האט געמומען לענגער ווי צו ענדיגן דעם גאנצן סדר, דארף מען יא איבערבלאזן, אבער מען זאל נישט איבערמאכן קיין ברכה (שו"ת אגלי דבש) אבער אויב מען האט אויסגערעדט צווישן שברים און תרועה, האט מען נישט יוצא געווען די דאזיגע שורה, און מען דארף איבערבלאזן דעם תשר"ת (מטה אפרים).

קמג. ווען מען דאוונט מוסף ביחידות, זאל מען נישט מפסיק זיין צו בלאזן שופר ביי שטילע שמו"ע (שו"ע), נאר מען זאל משלים זיין די תקיעות נאכ'ן דאוונען.

קמד. א קינד וואס איז מחוייב בחינוך, זאל מען בלאזן פאר אים/איר שופר, די ברכה זאל ער/זי אליין מאכן, אבער מען זאל נישט צוריקהאלטן די קינדער פון עסן בעפאר תקיעת שופר (מג"א לענין קידוש).

קמה. שבת און יו"ט איז א שופר מוקצה (ווייל מען טאר נישט בלאזן דערמיט), אום ר"ה (אינדערוואכן, ווען מען בלאזט) איז עס נישט מוקצה, אבער מען טאר זיך נישט באדינען דערמיט אויף אנדערע זאכן, ווי אנלאנגען עפעס דערויף וכדו' משום דהוקצה למצותו (טורי זהב).

קמו. מען טאר נישט בלאזן יו"ט מיט'ן שופר סתם אזוי (שלא לצורך מצוה), אפילו כדי זיך אויסצולערנען אויף דעם צווייטן טאג אויך נישט (אבער זיך לערנען לצורך דעם היינטיגן טאג מען יא).

ר"ה אחצ"ה

קמז. מען טאר נישט אנגרייטן פון איין טאג יו"ט צום צווייטן, צב"ש אנגרייטן די טיש צו די נאכט סעודה, אבער אראפרוימען כדי עס זאל זיין זויבער לכבוד יו"ט מעג מען יא.

קמח. ווען ר"ה געפאלט אום שבת זאגט מען נישט ביי מנחה קיין 'צדקתך' און קיין אבינו מלכינו (רמ"א בשם הר"ן).

קמט. ווען ר"ה געפאלט אום שבת, דארף מען עסן שלש סעודות.

קנ. אויב צוטיילט מען די סעודה, דארף מען מפסיק זיין צווישן בענטשן און זיך נאכאמאל וואשן, דורך ארויסגיין אינדרויסן, ווי צום דאוונען וכדו'.

קנא. אויב מען ציט אריין של"ס נאכ'ן זמן צאה"כ, טאר מען נישט ווייטער עסן פון בין השמשות (צוליב קידוש ליל ב' דיו"ט).

סדר תשליך

קנב. די ערשטע טאג ראש השנה נאכמיטאג נאך מנחה, גייט מען צו תשליך, אויב עס איז דא אן עירוב קען מען גיין שבת צו תשליך. א שטאט וואו עס איז נישט דא קיין עירוב זאל מען גיין די צווייטע טאג.

קנג. אויב מען האט נישט קיין צייט צו גיין ר"ה קען מען גיין גאנץ עשרת ימי תשובה, רבותינו הק' האבן זיך געפירט דוקא צו גיין אום שלש עשרה מידות.

קנד. מען גייט צו א טייך (אם אפשר חוץ לעיר) צו דערמאנען די זכות העקידה (וועז דער שטן האט געמאכט א טייך אז יצחק זאל נישט קענען אריבער גיין), מען זאל גיין לכתחילה צו א טייך וואס האט פיש (לעורר עינא פקיחא - מג"א) .

קנה. מען טאר נישט אריינווארפן קיין ברויט אין וואסער אום יו"ט (מהרי"ל).

ליל ב' דר"ה

קנו. וועז עס געפאלט די צווייטע נאכט מוצאי שבת, טאר מען נישט טון קיין מלאכת יו"ט ביז מען זאגט 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש', אדער אויב מען האט שוין געדאוונט מעריב און געזאגט 'ותודיענו'.

קנז. די צווייטע נאכט יו"ט וועז עס געפאלט מוצ"ש, מאכט מען 'הבדלה' ביי קידוש (יקנה"ז).

קנח. די צווייטע נאכט יו"ט מאכט מען א 'שהחיינו' (אפילו עס איז א יומא אריכתא), לכתחילה איז כדאי צו האבן א נייע בגד, אדער זאל זיין א נייע פרי אויפ'ן טיש (בשעת קידוש) און מען עסט עס תיכף נאך קידוש פאר'ן זיך וואשן. אבער אפילו אויב מען האט נישט, מאכט מען נאך אלץ א שהחיינו.

קנט. פרויען זאלן צינדן ליכט תיכף פאר קידוש, כדי עס זאל ארויף גיין די 'שהחיינו' אויף די נייע פרי, אדער זאל זי אנטון א נייע בגד.

קס. א פרוי וואס צינדט אינדערהיים און עסט ביי אירע עלטערן, און האט נישט קיין נייע בגד, זאל זי נישט מאכן קיין שהחיינו, נאר יוצא זיין מיט איר מאן בשעת קידוש.

קסא. אויב עסט מען א כזית פירות, דארף מען מאכן א נאך ברכה פאר'ן זיך וואשן, אבער אויב גייט מען עסן קאמפאט סוף סעודה, זאל ער אינזינען האבן מיט די ברכה אויפ'ן פרי אויך צו פטר'ן די קאמפאט, אזוי דארף מען נישט מאכן קיין נאך ברכה.

קסב. דער מנהג איז צו עסן די סימנים נאר די ערשטע נאכט ראש השנה (אשל אברהם, וכן כתב הבני יששכר לקוטי מהרי"ח ועוד, וכן נהגו רבוה"ק זי"ע) עס זענען דא וואס פירן זיך צו עסן די 'סימנים' ביידע נעכט ראש השנה (אליה רבה ומחזיק ברכה, ועיין בייטב פנים על חוהמ"ס דיש ענין לאכול ענבים בליל שני דר"ה, ועי' במטה אפרים וכף החיים שיש מקומות שמקפידין שלא לאכול ענבים בראש השנה).

הלכות תענית

לקראת צום גדלי' שטעלן מיר דא אריין די הלכות וואס איז נוגע א יום תענית

ויה"ר שהימים האלו יתהפכו לימי ששון ושמחה במהרה

מי הם המתענים

קסג. מענער פון 13 יאר און העכער פאסטן די פאלגנדע תעניתים: שבעה עשר בתמוז, צום גדלי', עשרה בטבת, און תענית אסתר. און אוודאי תשעה באב און יום כיפור.

קסד. ביי פרויען און מיידלעך איז מען היינט מער מיקל (צוליב וואס א תענית שוואכט שטארק אפ ובפרט ביי פרויען). מ׳פירט זיך לויט די אנגענומענע הוראה און מנהג המשפחה. (חוץ ת"ב ויו"כ).

קסה. וועו עס האט די מינדעסטע שוואכקייט, אדער דארף איינעמען מעדיצינען וכדו׳, זאל פרעגן א שאלה.

קסו. אפילו דער וואס פאסט נישט, זאל אבער נישט עסן קיין ספעציעלע רייכע מאכלים, און זיכער נישט סתם נאשערייען, נאר פשוט׳ע מאכלים וואס העלפט פארן געזונט (מג"א). אזוי אויך קינדער וואס פארשטייען שוין צוליב וואס מען פאסט (מג"א).

קסז. א חתן אין די שבע ברכות פאסט די ד׳ תעניתים, (תענית אסתר דארף מען נישט פאסטן).

א בעל ברית אדער א בעל פדיון הבן פאסט געהעריג, אויב דער תענית איז א נדחה (אדער תענית אסתר מוקדם) דארף ער נישט פאסטן (אבער מען זאל עסן נאר בצנעה), ובכל אופן מאכט מען די סעודת ברית וסעודת פדיון הבן מוצאי תענית (טו"ז).

זמן התענית

קסח. די זמן פון פאסטן אין די ד׳ תעניתים (חוץ ט"ב ויו"כ) פאנגט זיך אן פארטאגס ביים עלות השחר [72 מינוט בעפאר די נץ החמה], און ענדיגט זיך ביים זמן צאת הכוכבים [72 מינוט נאכן שקיעה]

קסט. אויב איינער וויל טועם זיין פארטאגס בעפארן עלות, דארף ער זיך דאס אויסנעמען ביינאכט (ארויסזאגן מיט די מויל) איידער זיך לייגן שלאפן, אבער אויב איז ער נאכנישט געשלאפן די נאכט א שינת קבע דארף ער זיך נישט אויסנעמען (שו"ע).

קע. טרינקען מעג מען ביז׳ן עלות אפילו מען האט זיך נישט אויסגענומען (חוץ אויב מען האט אינזין געהאט בפירוש אז מען גייט נישט טרינקען - רמ"א).

קעא. על פי קבלה עסט מען נישט נאכ׳ן אויפשטיין אפילו פארן עלות (פון חצות און ווייטער) אפילו מען האט זיך אויסגענומען. א קאווע וכדו׳ טרינקט מען יא, אויב מען האט מורא אז מ׳וועט נישט קענען געהעריג פאסטן זאל מען ענדערש יא טועם זיין פארטאגס.

קעב. מ׳מעג אויספאסטן בעפאר מעריב (נאכן זמן ר"ת), אבער מ׳זאל נישט עסן נאכטמאל (סעודת קבע) אדער אהיימגיין בעפאר מעריב, חוץ אויב מען שטעלט א שומר, און מען איז פארזיכערט צו קענען דאוונען שפעטער מיט מנין.

קעג. אויב האט מען געדאוונט מעריב בעפארן זמן צאת הכוכבים, דארף מען איבערליינען קר"ש בזמנה, נאך איידער מען עסט נאכטמאל (סעודת קבע).

קעד. עס זענען דא אנשי מעשה וואס זענען מחמיר נישט צו עסן קיין פלייש און טרינקען ווין, אין די נאכט בעפאר דעם תענית און אין די נאכט נאכן תענית (חוץ א סעודת מצוה - סדר היום, מובא בליקוטי מהרי"ח)

דין התענית

קעה. מען טאר נישט אריינעמען אין מויל עסן אדער טרינקען, אפילו אויב מען שפייט עס צוריק אויס, דעריבער זאל מען נישט אויסשוועמקען די מויל אינדערפרי (רמ"א).

קעו. א זאך וואס איז בכלל נישט ראוי צו טרינקען, ווי ׳מאוט וואש׳, מעג מען אויסשוועגקען די מויל דערמיט און עס אויסשפייען (מג"א), מען זאל זיכער מאכן צו האלטן די קאפ אראפ מען זאל נישט צו קומען בטעות אראפצושלינגען (באר היטב).

קעז. אויב האט מען א שטארקע צער צוליב די ריח פון מויל וכדו׳, מעג מען אויסשוועגקען מיט וואסער, וועז מען האלט די קאפ אויף אראפ (משנב"ר)

קעח. בשעת מ׳קאכט און מ׳גרייט צו דאס עסן (און עס איז נישט דא קיין פרוי וואס זאל טוען זיין), קען מען קאסטן א טראפ און עס אויסשפייען.

קעט. ביום התענית (חוץ תענית אסתר) איז דא מחמירין נישט צו וואשן דעם גוף מיט וואַרעם וואסער (ומותר בצונן, או פניו ידיו ורגליו אפילו בחמין, פמ"ג). וועז עשרה בטבת איז עש"ק וואשט מען זיך געהעריג לכבוד שבת.

קפ. א חולה וואס פאסט נישט, זאל נישט עסן ׳בפרהסיא׳ פארנט פון אנדערע (שו"ע), אזוי אויך זאל ער נישט דערציילן (שלא לצורך) פאר אנדערע אז ער פאסטן נישט (תשובות והנהגות).

קפא. אבער אויב איז ניכר אז יענער איז נישט מחוייב צו פאסטן צ.ב.ש. פרויען אדער א מערקבארער חולה וכדו׳, מעג מען עסן בפרהסיא.

קפב. אויב איינער האט בטעות אויסגעפאסט, טאר ער נישט עסן ווייטער (שו"ע), נאר ער זאל פאסטן ווייטער (אפילו ער האט שוין אסאך געגעסן) (מג"א).

קפג. אויב האט מען בטעות געמאכט א ברכה אויף עסן, זאל מען זאגן ברוך שם כבוד מלכותו און נישט טועם זיין.

קפד. אויב האט מען בכלל נישט געפאסט אין א תענית, דארף מען עס נישט משלים זיין די נעקסטע טאג.

תפילת עננו

קפה. ביי שחרית און מנחה ביי חזרת הש"ץ, זאגט דער בעל תפילה די ברכה פון ׳עננו׳ נאך ׳גואל ישראל׳ בעפאר ׳רפאנו׳, און איז מסיים מיט די ברכה בא"י העונה לעמו ישראל בעת צרה.

קפו. אויב האט ער פארגעסן, און זיך דערמאנט פארן זאגן דעם שם פון ׳בא"י רופא חולי עמו ישראל׳, זאל ער צוריק גיין צו עננו, אויב האט ער שוין יא געזאגט דעם שם, זאל ער עס זאגן ביי שומע תפילה אן קיין חתימה (אזוי ווי א יחיד ביי מנחה).

קפז. אויב האט ער פארגעסן אויך ביי שומע תפילה זאל ער עס זאגן נאך המברך את עמו ישראל בשלום, אויב אבער האט ער שוין אנגעהויבן קדיש דארף ער נישט איבערדאוועגען.

קפח. אויב האט ער בטעות געזאגט די ברכה פון עננו בעפאר די ברכה פון ׳ראה נא בעניינו׳ (און נישט רפאנו), זאל ער עס נאכאמאל איבערזאגן בעפאר רפאנו.

קפט. אויב איז נישט דא קיין צען מתפללים וואס פאסטן, זאל דער בעל תפילה נישט זאגן די ברכה פון עננו ביי הויכע שמו"ע.

קצ. איינער וואס פאסט נישט, זאל נישט דאוועגען פארן עמוד, וויבאלד ער קען נישט זאגן עננו (שו"ע), אויב האט ער פארגעסן און צוגעגאנגען צום עמוד און שוין אנגעהויבן הויכע שמו"ע זאל ער זאגן עננו ביי שומע תפילה, און אנשטאט ביום צום ׳תעניתינו׳ זאל ער זאגן ביום צום ׳התענית הזה׳ (מג"א וטו"ז).

קצא. ביי מנחה זאגט מען ביי שטילע שמו"ע די תפילה פון עננו פאר שומע תפילה, אויב האט מען פארגעסן זאל מען עס זאגן ביי אלקי נצור, פאר יהיו לרצון אמרי פי, אויב האט מען דארט אויך פארגעסן, דארף מען נישט איבערדאוועגען (שו"ע).

קצב. אויב האט א יחיד בטעות געענדיגט מיט 'העונה לעמו ישראל בעת צרה', אויב האט ער זיך דערמאנט תוך כדי דיבור, זאל ער זאגן בא"י שומע תפילה, נאך כדי דיבור אדער אויב ער האט שוין אנגעהויבן רצה, זאל מען אנהייבן נאכאמאל פון שמע קולנו, און אויב האט מען שוין אויסגעטרעטן דארף מען נאכאמאל אנהייבן שמו"ע (שבט הלוי).

קצג. איינער וואס פאסט נישט זאגט נישט קיין עננו, אבער איינער וואס פאסט נאר האט בטעות געגעסן עפעס, היות מען דארף ווייטער פאסטן קען מען יא זאגן עננו (שבט הלוי)

קריאת ויחל

קצד. אין א תענית ליינט מען ביי שחרית און מנחה די קריאה פון ויחל, ווער עס פאסט נישט זאל נישט עולה זיין (אויב איז ער די איינציגסטע כהן אדער לוי זאל ער ארויסגיין פאר כהן/לוי – שו"ע).

קצה. אויב האט מען אויסגערופן איינער וואס פאסט נישט, יש על מי לסמוך אז ער קען עולה זיין, און אוודאי מאנטאג און דאנערשטאג ביי שחרית (וויבאלד מען וואלט געליינט אויך וועו נישט דעם תענית) (מג"א).

קצו. הוצאה והכנסה, הגבה, גלילה, קען גיין אפילו וועו עס פאסט נישט.

קצז. אויב איז נישט דא קיין צען מתפללים וואס פאסטן ליינט מען נישט אין די תורה (חוץ מאנטאג אדער דאנערשטאג ביי שחרית, וואס דאן ליינט מען אין די תורה אפילו וועו נישט דעם תענית, איז גענוג אויב ס'דא 6 וואס פאסטן, צו ליינען ויחל (אליה רבה ופרמ"ג).

קצח. די פסוקים פון 'שוב מחרון אפיך', 'ה' ה'', און 'וסלחת לעוננו', פירט מען זיך צו זאגן צוזאמען דער גאנצער ציבור, דערנאך ליינט עס דער בעל קורא איבער – דער וואס איז עולה זאל נישט זאגן מיט'ן ציבור נאר מיט'ן בעל קורא.

קצט. דער עולם וואס זאגט הויך זאל אינזינען האבן לשם תפילה, צו בעטן דעם באשעפער די זעלבע תפילה וואס משה רבינו האט געבעטן, דער בעל קורא און דער עולה לתורה זאלן אינזינען האבן לשם ליינען אין די תורה די סיפור הדברים אז משה רבינו האט געבעטן (ספר חסידים).

ר. נאך שמו"ע/תחנון זאגט מען סליחות, א יחיד מעג אויך זאגן סליחות אבער ער זאל אויסלאזן די י"ג מידות פון ויפול ד' על פניו, אזוי אויך סליחות וואס דערמאנען די י"ג מידות ווי זכור לנו היום ברית שלש עשרה.

תפילת מנחה

רא. עס איז אן ענין צו געבן צדקה פאר ארעמעלייט פאר מנחה (בערך די סכום וואס מען צאלט געוועהנליך פאר א טאג עסן)

רב. ביי מנחה ליינט מען ויחל, און מען זאגט נישט קדיש נאכ'ן ליינען, אויב האט מען בטעות יא געזאגט קדיש, זאל מען נישט איבער זאגן קיין קדיש פאר שמו"ע.

רג. מ'זאגט ברכת כהנים ביי מנחה (רמ"א).

פאר הערות איבער דעם גליון

אדער סיי וועלכע נושא פארן וועד בית הוראה

קען מען רופן אויף 845.774.4040#3.0

ברכת תודה

ברכותינו ותודותינו בזה שלוחות להרבני החשוב המהולל בתשבחו**ת**
רודף צדקה וחסד בטוב לב ורוח נדיבה ברוב חסדו וטוב**ו**
כתר שם טוב עליו בתפארת והוד מידותיו היקרים נודע מא**ד**
תפארת וגדולה נותנים לו בהדרה שמו הטוב משבחים בתפאר**ה**

ה"ה הרבני הנגיד

הרה"ח **יודא כהנא** הי"ו

שבטוב לבו נדב קונטרס הלזו

לע"נ אביו

מוה"ר צבי אלימלך ב"ר **יוסף ארי' הכהן** ע"ה

ולע"נ אמו

מרת שרה רבקה ב"ר **יחזקאל שרגא** ע"ה

היארצייט ביום א' דר"ה

ולע"נ חמיו

מוה"ר פנחס בן הרה"ג ר' הלל ז"ל

(ווינבערגער)

ולע"נ חמותו

מרת חי' שרה ב"ר **משה מרדכי** ע"ה

זכות המצוה תעמוד לימינם תמיד לסמכם שיצליחו בכל אשר יפנה, עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר, אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד וחיים עד ביאת משיח צדקינו בב"א.